

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN MEMARLIQ VƏ İNŞAAT UNİVERSİTETİ**

**Təsdiq edirəm:
Elm və texnika işləri üzrə prorektor
Professor _____ A.R.Şərifov**

**3358.01- Fövqəladə hallarda təhlükəsizlik (sahələr üzrə) ixtisasından
doktoranturaya qəbul imtahanlarının verilməsi üçün**

P R O Q R A M

B A K I – 2 0 2 1

AZƏRBAYCAN MEMARLIQ VƏ İNŞAAT UNIVERSİTETİ

Fakultə: İnşaat-texnologiya

Kafedra: “Fövqəladə hallar və həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi”

**Təsdiq edirəm:
İnşaat-texnologiya
fakultəsinin Elmi Şurası
Protokol №5 11 yanvar 2018-ci il**

Dekan: _____ prof.T.A.Haqverdiyeva

**3358.01- Fövqəladə hallarda təhlükəsizlik (sahələr üzrə) ixtisasından
doktoranturaya qəbul imtahanlarının verilməsi üçün**

P R O Q R A M

B A K I – 2 0 2 1

Giriş

Dünyada, eləcə də Azərbaycan Respublikası ərazisində fəvqəladə halların dinamikası artmışdır. Baxmayaraq ki, hal-hazırda elmi-texniki tərəqqi XXI əsrdə öz yüksəlişi ilə fərqlənir, lakin bəzi müxtəlif sahəli fəvqəladə hadisələrin qarşısını almaqda insanlar hələ də acizdir. Bununla yanaşı fəvqəladə hadisələrin yayılma əhatəsi, iqtisadi zərər, insanlar və digər canlılar arasında itkilər artmaqdadır.

Yuxarıda qeyd edilənlər bir daha sübut edir ki, “Fəvqəladə hallarda təhlükəsizlik” ixtisası dövrümüzün aktual və vacib ixtisaslarından biridir.

Bu ixtisas üzrə fəvqəladə halların proqnozlaşdırılması, risklərin qiymətləndirilməsi, fəvqəladə halların nəticələrinin aradan qaldırılmasının elmi-tədqiqat işləri yerinə yetirilir.

3358.01- Fəvqəladə hallarda təhlükəsizlik ixtisası özündə müxtəlif sahələri (hidrotexnika, inşaat, radiasiya təhlükəsizliyi, yanğın təhlükəsizliyi, fəvqəladə hallarda psixoloji təminat və.s) birləşdirir. Buna görə də elmi potensiallı kadrların bu ixtisas üzrə hazırlanmasına tələbat artmaqdadır.

Mövzular və onların qısa məzmunu.

1. XXI əsrdə təhlükəsizlik problemi.

Təhlükəsizlik anlayışı, fəvqəladə hadisələrin qabaqlanması üzrə siyasətin istiqamətləri, elmi-texniki tərəqqidən irəli gələn məsələlər, təhlükəsizliyin təminatı problemi. Azərbaycan Respublikasına xaricdən və daxildən təsir edən təhlükələrin xarakteristikaları.

2. Fəvqəladə hallar haqqında anlayış və əsas terminlər.

Fəvqəladə hal və fəvqəladə hadisə anlayışı, antropogen mənşəli fəvqəladə hadisə, risk anlayışı, riskin idarə olunması, riskin növləri, zədələnmə ocaqları, ikinci zədələyici amil anlayışı, kütləvi qırğın silahlarının növləri və s.

3. Təbii xarakterli fəvqəladə halların təsnifatı.

Geofiziki təhlükəli hadisələr, meteoroloji və aqrometeoroloji təhlükəli hadisələr, hidroloji təhlükəli hadisələr, kortəbii yanğınlar, geoloji hadisələr, dənizdə baş verən hidroloji təhlükəli hadisələr, əhalinin, heyvanların və kənd təsərrüfatı bitkilərinin məruz qaldığı yoluxucu xəstəliklər.

4. Qlobal iqlim dəyişmələri ilə bağlı təbii fəlakətlər. Meteoroloji hadisələr, Səhralaşma, Biomüxtəlifliyin məhvi

5. Geofiziki təhlükəli hadisələr.

Zəlzələlər və onların növləri, xarakteristikası, vulkanların xarakteristikası, onların baş vermə səbəbləri, nəticələri. Zəlzələlərin baş verməsi ilə yaranan dağıntıların xarakteristikası.

6. Hidroloji və geoloji təhlükəli hadisələr.

Hidroloji təhlükəli hadisələr-sel, daşqın, bataqlaşma onların baş vermə səbəbləri və nəticələri. Geoloji təhlükəli hadisələr- sürüşmələr, qar uçqunları səbəbləri və nəticələri.

7. Meşə yanğınları onların xarakteristikaları.

Əhəmiyyətinə görə meşələrin növləri. Meşə yanğınlarının səbəbləri, nəticələri və növləri. Yeraltı, aşağı və yuxarı meşə yanğınları. Meşə yanğınlarının elementləri.

8. Əhalinin, heyvanların və bitkilərin məruz qaldığı xüsusi təhlükəli yoluxucu xəstəliklər.

Yoluxucu xəstəliklərin yaranma səbəbləri, nəticələri və aradan qaldırılma tədbirləri. Əhalinin, məruz qaldığı təhlükəli yoluxucu xəstəliklərin (taun, vəba, sarı qızdırma və s.) xarakteristikası. Heyvanların məruz qaldığı təhlükəli yoluxucu xəstəliklərin (dabaq, donuz taunu və s.) xarakteristikası. Bitkilərin məruz qaldığı xüsusi təhlükəli yoluxucu xəstəliklərin (gövdə pası və s.) xarakteristikası.

9. Texnogen xarakterli fəvqəladə hadisələrin təsnifatı.

Texnogen xarakterli fəvqəladə hadisələr, onların yaranma səbəbləri, növləri və nəticələri. Azərbaycan Respublikasında yüksək dərəcəli texnogen təhlükələr.

10. Hidrodinamik qəzalar.

Təbii bəndlər, onların təsnifatı. Müxtəlif növ bəndlərdə qəzaların müqaisəsi və statistikası. Hidrotexniki qurgular, onların təsnifatı. Hidrotexniki qurgularda qəzaların baş vermə səbəbləri və nəticələri.

11. Sosial-siyasi xarakterli f6vq6lad6 hadis6l6r.

Sosial t6hluk6sizlik. Sosial g6rginliyin xarakteristikası. Sosial-siyasi t6hluk6l6rin n6vl6ri, onların yaranma s6b6bl6ri v6 n6tic6l6ri.

12. N6v6 z6d6l6nm6 ocađı v6 onun xarakteristikası.

N6v6 silahının z6d6l6yici amill6ri, n6v6 silahının t6tbiq n6vl6ri, z6rb6 dalđasının t6sirind6n yaranan dađıntı zonaları, raidoaktiv z6h6rl6nm6 zonaları, n6fuzedici radiasiya, iřiq ř6alanması v6 onun xarakteristikası, elektromaqnit impulsu. Udulan ř6alanma dozası, doza g6c6. Onların vahidl6ri

13. Kimy6vi v6 bioloji z6d6l6nm6 ocađı onun xarakteristikası.

Z6h6rl6yici madd6l6rin insan orqanizmin6 t6sirin6 g6r6 qrupları, kimy6vi silahın 6n vacib x6susiy6tl6ri, bioloji z6d6l6nm6 ocađında karantin v6 observasiya rejiml6ri.

14. FH-da proqnozlařdırmanın 6sas anlayıř v6 t6rifl6ri.

FH-da proqnozlařdırma. Proqnozlařdırma probleminin meydana çıxmasını ř6rtl6ndir6n amill6r. Proqnozlařdırılacaq obyekt haqqında m6lumat. Proqnozlařdırmada istifad6 olunan terminl6r v6 anlayıřlar. Proqnozlařdırıcı sistem. M6řahid6 intervalı. Qabaqlama intervalı. Proqnozlařdırılma vaxtı.

15. Monitoring sisteml6ri.

Monitoring sisteml6ri haqqında m6lumat. Monitoring sisteml6rinin x6susiy6tl6ri v6 n6vl6ri.

16. Proqnozlařdırmanın m6qs6di v6 onun t6tbiqi sah6l6ri.

FH proqnozlařdırılmasının m6qs6di. FH proqnoz-lařdırmasının 6sas m6s6l6l6ri. FH-ın n6tic6l6rinin yumřaldılmasında v6 aradan qaldırılmasında proqnoz-lařdırmanın rolu. Proqnozlařdırmanın t6tbiq sah6l6ri.

17. Proqnozlařdırıcı sistem.

Proqnozlařdırmada 6sas sisteml6r. Proqnozlařdırıcı sistemin t6sviri v6 6sas 6ns6rl6ri. Proqnozlařdırıcı sistemin elementl6ri

18. Proqnozlařdırıcı sistem6 qoyulan t6l6bl6r.

Proqnozlařdırıcı sistem6 qoyulan bařlıca v6 konkret t6l6b. Proqnoz n6tic6l6rinin d6qiqliyi. Keyfiyy6t v6 k6miyy6t proqnozlarının d6qiqliyi. Proqnozlařdırılan obyekt d6ki d6yiřiklikl6rd6 d6rhal reaksiya verm6k qabiliyy6ti. EHM-dan istifad6nin iqtisadi s6m6r6liliyi.

19. Proqnozlařdırma metodları.

Proqnozlařdırmada istifad6 olunan metodlar, 6sullar v6 qaydalar. FH-rın proqnozlařdırılmasında istifad6 olunan metodlar. Evristik proqnozlařdırma metodu. Riyazi proqnozlařdırma metodu. Kombinə edilmiř proqnozlařdırma metodu. Statistik metod.

20. Evristik proqnozlařdırma metodu.

Evristik proqnozlařdırmadan istifad6 sah6l6ri. FH-rın proqnozunda evristik metodun rolu. Evristik metodun 6st6n c6h6tl6ri v6 6atıřmamazlıqları. Evristik proqnozlařdırma metodunun m6rh6l6l6ri. Zehni h6ml6 6sulu. Qrup h6mr6yliyi 6sulu. Yaradıcı 6m6liyyat 6sulu. Anketlařdırm6 6sulu.

21. Texnogen v6 t6bii xarakterli f6vq6lad6 hadis6l6rin proqnozlařdırılmasının x6susiy6tl6ri

Texnogen və təbii xarakterli fəvqəladə halların proqnozlaşdırılmasının məqsədi və həll olunmalı məsələləri. Təbii FH-rın mənbələrinin təyin olunması. Təbii təhlükələr baş verə biləcək obyektlərdə monitorinqin təşkili məsələləri. Vacib texnoloji proseslərin göstəricilərinin nəzarəti. Kimyəvi, radiasiya təhlükəli obyektlərdə nəzarət olunmalı göstəricilər. Təbii və texnogen xarakterli FH-rın proqnozlaşdırılmasının iqtisadi əhəmiyyəti.

22. Hidrotexniki qurğularda bəndlərin yarılmasının proqnozlaşdırılması.

Bəndlərin yarılmasının parametrlərinin proqnozlaşdırılmasının məqsədi. Qəflətən bəndin dağılması. Dağıdıcı dalğanın digər amillərinin proqnozu və subasma ərazisinin təyini. Bəndin yarılmasından yaranan selin baş vermə vaxtının proqnozu.

23. Zəlzələlərin proqnozlaşdırılması.

Azərbaycanda zəlzələlərin proqnozlaşdırma sistemi. Zəlzələlərin proqnozlaşdırılması mərhələləri və proqnozlaşdırma üçün ilkin məlumat. Qısa, orta və uzun müddətli proqnoz. Zəlzələlərin proqnozlaşdırılması metodları. Seysmik aktivliyin qiymətləndirilməsi üsulu. Yer qabığının hərəkətinin ölçülməsi üsulu. Zəlzələ nəticələrinin qiymətləndirilməsi və proqnozlaşdırılması.

24. Hidroloji təhlükəli halların proqnozlaşdırılmasının ümumi müddəaları.

Hidroloji hadisələrin proqnozlaşdırma metodları, məqsədi. Hidroloji fəlakətlərin xarakteri və miqyası. Hidroloji hadisələrin proqnozlaşdırılma mərhələləri. Təbii hidroloji FH-rın proqnozu üçün ilkin məlumatları və onların proqnozlaşdırılması.

25. Mühafizə qurlarının təyinatı və təsnifatı.

MQ-nın əsas vəzifələri, MQ-nın mühafizə qabiliyyətinə, istifadə olunmasına, yerləşməsinə və tikilməsinə görə təsnifatı.

26. Sığınacaqlar, təyinatı və yerləşdirilməsi.

Hermetik mühəndis mühafizə qurğuları. Yerləşməsinə görə sığınacaqların təsnifatı, Sığınacağın əsas və köməkçi otaqları və onların xarakteristikası

27. Sığınacağın əsas otaqları və xarakteristikası.

Adamların sığınma otaqları, onların xarakteristikası, sahəsi, taxtların yerləşdirilməsi və ölçüləri; idarəetmə otağı və xarakteristikası; tibb məntəqəsi və xarakteristikası.

28. Sığınacağın yardımçı otaqları və xarakteristikası.

Sığınacağın yardımçı otaqları və onların təsnifatı, yerləşdirilməsi; avadanlıqları və sahələri.

29. Radiasiya əleyhinə daldalanacaqlar və onların xarakteristikası; Radiasiya əleyhinə daldalanacaqların təyinatı, onların yerləşdirilməsi, əsas və yardımçı otaqları, xarakteristikaları, konstruktiv həlli, radiasiya əleyhinə daldalanacaqların radiasiyadan mühafizə qabiliyyətinin yüksəldilməsi yolları.

30. Sadə daldanacaqlar və onların xarakteristikası; Sadə daldanacaqların təyinatı, onların tikilmə yolları, belə daldanacaqların üstün cətləri, sadə daldanacaqların konstruksiyası və xarakteristikası

31. İstehsalat zədələri, peşə xəstəlikləri, onların səbəbləri və təhlili.

Bədbəxt hadisə, zədələnmə və peşə xəstəlikləri haqqında anlayış. Bədbəxt hadisələrin, zəhərlənmələrin və xəstəliklərin tədqiqi. İstehsalatda zədələnmələrin və peşə xəstəliklərinin göstəriciləri. Peşə xəstəliklərinin, zədələnmələrin səbəblərinin araşdırılması və təhlili.

32. Meteoroloji şərait və istehsal mühiti.

Orqanizmin temperatur tənzimlənməsi. Meteoroloji şəraitin normaları və onların istehsalatda təmin edilməsi. Meteoroloji şəraitin parametrlərinin müəyyən edilməsi. İstehsal binalarının ventilyasiyası və qızdırılması.

33. Ventilyasiya sistemləri, havadəyişmə.

Təbii ventilyasiya və aerasiya. Mexaniki ventilyasiya, ventilyasiya qurğularının istismarı. İstilik sistemi.

İstehsal binalarının baş planın işlənməsində təhlükəsizlik təlabatları.

İstehsal binaları və qurğularının növləri və gigienik qiymətləndirilməsi. İstehsal binalarının planlaşdırılması növləri.

34. İdarəetmə prosesi barədə ümumi anlayışlar,

İdarəetmə prosesi-FHDS-in idarə olunması üzrə məqsədlər. FHDS-in idarə olunmasında ümumi məqsəd fəvqəladə hadisələrin qarşısının alınması. İdarəetmə üzrə məqsədləri təyin edərkən 2 qanuna uyğunluq nəzərə alınır. 1. İdarəedici sistem tərəfindən idarə olunan obyektlərdən alınan informasiya. 2. Məqsədlərin müxtəlif səviyyəli ola bilməsi.

35. İdarəetmə sistemi haqqında ümumi anlayışlar və sistemin tərifli.

Ümumi idarəetmə nəzəriyyəsində "idarəetmə. İdarəedici qaydaların işlənilib hazırlanması və həyata

keçirilməsi. İdarəedən və idarə olunan sistemlər arasında əlaqə

36. İdarəetmə sisteminə verilən tələblər. İdarəetmə sistemləri barədə ümumi fikirlər. Tələblərin dörd qrupa ayırması: 1. Operativ-taktiki tələblər; 2. İdarəetmə sistemində verilən funksional tələblər; 3. İdarəetmə sistemlərinə verilən texniki tələblər; 4. İdarəetmə sistemlərinə verilən ümumtexniki tələblər.

37. Respublika və regional səviyyələrin idarəetmə orqanları. Fəvqəladə halların qarşısının alınması və aradan qaldırılması üzrə Fəvqəladə Hallar Dövlət Sistemi Azərbaycan Respublikası hökumətinin rəhbərliyi altında fəaliyyət. Hər bir səviyyədə koordinasiya orqanları daim fəaliyyətdə olan idarəetmə orqanları qüvvə və vəsaitlər, maliyyə və maddi ehtiyatlar xəbərdarlıq və informasiya təminatı sistemi.

38. Qərarın yerinə yetirilməsinə nəzarət. Qərarların düşünülmüş və əsaslandırılmış olması. Operativ idarəetmənin əsasının təşkili. Ayrı ayrı qərarların təşkilinə nəzarət.

39. FH-da dayanıqlıq anlayışı və onun mahiyyəti. İstehsalat sahələrinin və obyektlərin yerləşdirilməsi prinsipləri. Dayanıqlıq anlayışı. Obyektin dayanıqlığı. İqtisadiyyat sahələrinin işinin dayanıqlığı. Respublikanın iqtisadiyyatının ümumilikdə dayanıqlığı. Obyektin FH-da dayanıqlığının mahiyyəti.

40. İstehsalat sahələrinin və obyektlərin yerləşdirilməsi prinsipləri. İqtisadiyyat sahələrinin planlı yerləşdirilməsinin vacibliyi. Məhsul istehsalının ərazilər üzrə yerləşdirilməsi. İstehsalın səmərəli yerləşdirilməsi tələblərini nəzərə almaqla, istehsalın xammal mənbələrinə yaxınlığı, habelə xammalın hazır məhsuladək bütün ardıcıl emalı mərhələlərində əməyin mümkün qədər az itirilməsi baxımından həll edilməsi. İstehsalat sahələrinin və obyektlərin yerləşdirilməsi prinsiplərindən irəli çıxan məsələlər.

41. Təhlükə potensialı texnologiyalarda və istehsalatda təhlükəsizliyin təmin edilməsinin əsasları.

Təhlükə potensialı texnologiyalar haqqında məlumat. İstehsalat sahələrində təhlükəsizliyin təmin edilməsinin normativ qanuni əsasları. Müəssisənin layihələndirilməsində və təhlükəsizliyin təmin olunmasında nəzərə alınması tələb olunan İN və Q-nın tələblərinin yerinə yetirilməsi.

42. Obyekt dayanıqlığının prinsipləri.

Obyekt dayanıqlığının prinsipləri və onların mahiyyəti. Obyekt dayanıqlığının tədqiqində fərqi yanaşma prinsipi. Dayanıqlığın artırılmasında kompoeks tədbirlərin görülməsi prinsipləri. Dayanıqlıq tədbirlərinin bütün obyektlərdə aparılması, qaydaları

43. Obyektin işinin dayanıqlığına təsir göstərən amillər. Obyektin işinin dayanıqlığına təsir göstərən əsas amillər. Obyektin yerləşmə şəraiti. Obyektin mühəndis-texniki kompleksinin xarakteristikası. İstehsalat proseslərinin xarakteristikaları, onların yanğın-partlayış təhlükəsinə görə dərəcələri. Kooperasiya üzrə obyektin əlaqələri.

44. Obyekt işinin dayanıqlığının artırılması istiqamətləri.

Obyektlərin, onun bina və qurğularının səmərəli yerləşdirilməsi. İşçi personalın və əhalinin FH-da mühafizəsinin təmini. Sənayenin FH-da işə hazır vəziyyətə gətirilməsi. Pozulmuş istehsal prosesinin bərpasına hazırlıq. İdarəetmə sisteminin FH-da fəaliyyətə hazırlanması.

45. Obyektlərin planlaşdırılmasına qoyulan tələblərin mahiyyəti. Şəhərlərin və obyektlərin respublika ərazisində planlaşdırılması normaları. Planlaşdırmada nəzərdə tutulan əsas amillər. Obyektlərin yerləşdirilməsində qoyulan əsas tələblər. Obyektlərin yerləşdirilməsinə qoyulan əsas tələblər. Obyektlərin respublika ərazisində bərabər yerləşdirilməsi. Güclü və zəif dağıntı zonalarında yerləşdirilə biləcək obyektlər.

46. Fəhlə və qulluqçuların mühafizəsi sisteminin qiymətləndirilməsi.

Fəhlə və qulluqçuların mühafizəsi sisteminin qiymətləndirmə ardıcılığı. Obyektin fəhlə və qulluqçularının mühəndisi mühafizəsi. Xəbərdarlıq sisteminin qiymətləndirilməsi. Sənaye heyətinin mühafizə üsullarına hazırlığın qiymətləndirilməsi. Mühafizə qurğularının hazırlıq dərəcəsinin qiymətləndirilməsi. Yeni mühafizə qurğularının tikilməsinin mümkünlüyünün öyrənilməsi. Fəhlə və qulluqçuların fərdi mühafizə vasitələri ilə təmin olunmasının və köçürülməsinin qiymətləndirilməsi.

47. İkinci dərəcəli zədələyici amillərin təsirinə qarşı obyektin dayanıqlığı.

FH-da yaranan ikinci dərəcəli amillər və onların obyektlərin dayanıqlığına təsiri. İkinci dərəcəli amillərin təsirinə görə obyektin dayanıqlığının tədqiqi və qiymətləndirilməsi metodikası. İkinci dərəcəli zədələyici amillərin miqyası və potensial təhlükəli obyektlər. İkinci dərəcəli amillərin obyektə təsirinin nəticələrinin təhlili və dayanıqlığın artırılması yolları.

48. Təbii mənşəli FH-ra qarşı mühəndis-texniki tədbirlər Şəhərlərin yaşayış məntəqələrinin və obyektlərin daşqınlardan mühafizəsi.

Sel və daşqınlara qarşı operativ tədbirlərin görülməsi qaydaları. Daşqınlara qarşı mühəndis-texniki işlərin görülməsi

49. Əhalini radiasiyadan və kimyavi mühafizə.

Əhalinin radiasiyadan mühafizəsi və kimyəvi təhlükəsizlik. Radiasiya və kimyəvi şərait haqqında məlumatların toplanması və işlənməsi. Ekspozisiya dozası. Təbii və süni radioaktiv maddələr. Radioekoloji monitoring

50. Təhlükələr barədə xəbər və siqnalların verilməsi.

Mülki müdafiə xəbərdarlıq siqnallarının verilmə qaydaları. Lokal xəbərdarlıq sistemlərinin yaradılması və işləmə qaydaları

51. Adamların sanitariya təmizlənməsi.

Sanitariya təmizlənmə yerlərinin seçilməsi. Səyyar yuyucu məntəqələrinin təşkili.

52. Cinayət və cinayətkar fəaliyyət.

Cinayət hərəkəti mexanizminin sxemi. Kriminal hərəkətlərin mərhələləri, onların nəticələrinin təhlili. Cinayətlərin statistikasını. Cinayətkarlığın və cinayətlərin əlaqəsi. Cinayətkarlığın ictimai təhlükəli sosial hadisə kimi hüquqi qiymətləndirilməsi. Cinayətkarlığın sosial mahiyyəti.

Cinayətkarlığın cəmiyyətin məhsulu kimi onun müxtəlif sahələrinə və ictimai əlaqələrinə sızması. Cinayətkarlığın xarici və daxili xüsusiyyətləri.

53. Konfliktologiyanın mahiyyəti, tarixi və inkişaf mərhələləri.

Konfliktlərin ünsiyyət zamanı yaranması. Konflikt və konfliktli qarşıdurma problemlərinin mütəxəssislər tərəfindən öyrənilməsi. Konfliktologi- ya konfliktlərin yaranması, inkişafı və həll olunmasını öyrənən elm kimi. Konfliktologiyanın tarixi, tədqiqat obyektləri, növləri, predmeti. Konfliktlərin müsbət və mənfi rolu. Sosial konfliktlərə ilk yanaşmalar. Konfliktlər nəzəriyyəsinin inkişaf mərhələləri.

54. Konfliktin növləri.

Konfliktlərin yaranmasının müxtəlif səbəbləri. Konfliktlərin təsnifatının bir sıra amillərə uyğun olaraq bölünməsi: həll olunma üsuluna görə (zor gücünə, güc tətbiq etmədən), əmələ gəlmə sahəsinə görə (siyasi, sosial, iqtisadi, təşkilati), təsirin yönəlməsinə görə (şaquli, üfüqi), ifadə edilməsinin həddinə görə (açıq, gizli), iştirakçıların sayına görə (şəxsiyyətdaxili, şəxsiyyətlər arası, qruplar arası), konflikt obyektinin olub-olmaması (obyektli, obyeksiz), toxunulmuş tələbatlara görə.

55. Ekstremal vəziyyətdə cinayətkarlıq və onun qarşısının alınması.

Ekstremal vəziyyətdə cinayətkarlığın anlayışı. Ekstremal vəziyyətin yaranmasının xüsusiyyətləri, üç qrup mənbələri (səbəbləri), miqyası. Ekstremal vəziyyətlərdə kriminal hərəkətlərin ictimai təhlükəsi. Ekstremal vəziyyətdə cinayətkarlığın xarakterizəsi. Ekstremal vəziyyətlərdə cinayət və inzibati qanunvericiliyin tətbiqinin məqsədləri. Ekstremal vəziyyətlərdə tətbiq edilən və istifadə olunan əsas normalar və institutlar. Ekstremal vəziyyətdə cinayətlərin xəbərdaredici tədbirləri.

56. FH-da mülki müdafiənin rolu və vəzifələri.

Mülki müdafiənin əsas vəzifələri, xəbərdarlıq siqnalları, MM xidmətləri, qüvvələri

57. FH-da əhalinin mühafizənin əsas prinsipləri və üsulları.

FH-da əhalinin mühafizənin əsas prinsipləri və onların xarakteristikası, FH-da əhalinin mühafizənin əsas üsulları və onların xarakteristikası. FH-da mühafizə üçün tədbirlərin yerinə yetirilməsi

58. FH-da əhalinin köçürülməsi.

Köçürülmənin mahiyyəti, təhlükəsiz zona anlayışı, köçürmə orqanları.

59. Qəza xilasetmə və digər tarixəsalınmaz işlər /QX və DTİ/ aparılma qaydaları və üsulları.

Qəza xilasetmə və digər tarixəsalınmaz işlər /QX və DTİ/ aparılmasında məqsəd. Zədələnmə ocaqlarında QX və DTİ aparılması üçün, qüvvə və vasitələr, icrası.

60. Fərdi mühafizə və tibbi fərdi mühafizə vasitələri.

Tənəffüs üzvlərini, dərinə fərdi mühafizə vasitələrinin növləri, tibbi fərdi mühafizə vasitələrinin istifadə etmə qaydaları.

61. Şəxsiyyətin psixologiyası və inkişaf xüsusiyyətləri.

Şəxsiyyətin psixoloji cəhətdən öyrənilməsi. Şəxsiyyət və fəaliyyət Şəxsiyyətin normal psixi inkişaf problemi. Normanın təsir həddi. Şəxsiyyətin inkişafında ünsiyyətin və qarşılıqlı münasibətlərin rolu.

62. Texnoloji proseslər, onların işlənməsi zamanı təhlükəsiz iş şəraitinin yaradılmasının əsas istiqamətləri.

Bir mərhələli, çox mərhələli, fasiləli, fasiləsiz, dayanıqlı, dayanıqsız texnoloji proseslər, riyazi yazılışı

63. Texnoloji proseslərin mexanikləşdirilməsi.

Çox əmək sərf edən, zərərli texnoloji proseslərin mexanikləşdirilməsi. Toksik, odatəhlükəli maddələrin əvəz olunması

64. Radioaktivliyin təbii və antropogen mənbələri.

Kosmik mənşəli təbii şüalanma mənbələri; İlkin kosmik şüalanma İkinci kosmik şüalanma; Yer mənşəli radioaktiv şüalanma mənbələri; Radon qazı şüalanması; Daxili şüalanmada ayrı-ayrı radionuklidlərin payı; Peşə fəaliyyəti nəticəsində yaranan şüalanma; Atom enerjisindən dinc məqsədlər üçün istifadə ; Nüvə partlayışları zamanı yaranan radioaktiv çirklənmə; Təbabətdə diaqnostika və müalicə məqsədlərilə ionlaşdırıcı şüaların istifadə olunması.

65. Radioaktiv tullantıların yaranma mənbələri.

Nüvə reaktorunun istismardan çıxarılması və yeni nüvə yanacağına dəyişdirilməsi. Nüvə silahının dondurulması və məhv edilməsi. Nüvə sınaqlarının keçirilməsi nəticəsində. Hərbi Dəniz gəmilərindən nüvə-energetik sistemlərin dəyişdirilməsi və ya məhv edilməsi. İzotop məhsulların təbabətdə və xalq təsərrüfatında istifadəsi nəticəsində. Nüvə obyektlərində qəzalar, nüvə partlayışları nəticəsində

66. Radioaktiv tullantıların insan və ətraf mühitə təsiri.

Uran filizinin çıxarılması zamanı insanların həm xaricdən, həm də daxildən şüalanması. Uran filizinin emalı-zənginləşdirilməsi zamanı insanlara və ətraf mühitə təsiri. İnsanların, faunanın və floranın yaşaması üçün əsas olan havanın radioaktiv və kimyəvi maddələrlə çirklənməsi. İstilik tullantıları. Torpaq sahələrinin deqradasiyası. İstifadə olunan torpaq sahələrinin yararsız hala salınması.

67. Radioaktiv tullantıların ətraf mühitdən izolə edilməsi metodları

Tullantının həcmnin minimuma endirilməsi. Radioaktiv maddələrin konsentrasiyasının artırılması ilə həcm azaldılması. Tullantıların bərk matrisə şəklində salınması. Tullantının uzunmüddətli saxlanması üçün hazırlama. Basdırma. İstismar monitorinqi.

Ədəbiyyat

1. Ocaqov H.O., Hacıyev A.İ.Sabitliyi pozan amillər və onların nəticələrinin xarakteristikası. Bakı-2003. 189 səh.
2. Ocaqov H.O., Fövqəladə hallarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi. Bakı-2010.397 səh.
3. Ocaqov H.O.,Nağıyev. N.T., Muxtarov .R.M ,Mülki müdafiə Bakı -2011. 397 s
4. H.O.Ocaqov., Q.N. Hacımətov, Fövqəladə halların monitorinqi və proqnozu, Bakı 2005. 234s.
5. H.O.Ocaqov.Fövqəladə hallarda iqtisadiyyat obyektlərinin dayanıqlığı, Bakı 2005,197s.
6. H.O.Ocaqov Mülki müdafiənin mühafizə qurğuları Bakı 2008.
7. H.O.Ocaqov. Fövqəladə hallarda təhlükəsizlik (Defensiologiya) Bakı-2006 səh.367.
8. H.O.Ocaqov,S.A.Səbzəliyev.Əhalinin fəvqəladə hadisələrdən mühafizəsi. Bakı 2003, səh72. Dərs vəsaiti. I kitab.
- 9.H.O.Ocaqov,S.A.B.T.Bəkirov.Səbzəliyev. Əhalinin fəvqəladə hallardan mühafizəsi. Bakı 2003, səh78. Dərs vəsaiti. II kitab.
10. Əməyin mühafizəsi və texniki təhlükəsizlik ,fənn üzrə mühazirə materialı(elek.var).
11. Məmmədova O.M., Qafarov E.K, Hümbətov M.O.Əməyin mühafizəsi fənnindən laboratoriya işləri.
12. “Texnoloji proseslərin təhlükəsizliyi” fənnindən mühazirə materialları (el.var.) M.O.Hümbətov.
13. A.M.Əzizov Əməyin mühafizəsi, Bakı 2006, 222səh.
14. H.O.Ocaqov Fövqəladə halların idarə olunması B-2011.
15. Ocaqov H. O. ; Nağıyev R.T. “Konfliktlər və kriminal xüsusiyyətli fəvqəladə hadisələr”. Bakı – 2014. Mühazirələr toplusu, 407 səh.
16. Bayramov Ə. S., Əlizadə Ə. Ə. Psixologiya. Bakı, 2003.
17. H.O.Ocaqov «Radioekologiya». Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı 2011.

“Fövqəladə hallar və həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi” kafedra müdiri:

k.e.d.,prof.,İ.İ.Mustafayev

**3358.01- “Fövqəladə hallarda təhlükəsizlik” ixtisası üzrə doktoranturaya
qəbul üçün imtahan sualları**

1. XXI əsrdə təhlükəsizlik problemi.
2. Risk anlayışı, riskin növləri, riskin idarə olunması.
3. Təbii xarakterli fövqəladə halların təsnifatı.
4. Geofiziki təhlükəli hadisələr.
5. Hidroloji və geoloji təhlükəli hadisələr.
6. Meşə yanğınları onların xarakteristikaları.
7. Əhalinin, heyvanların və bitkilərin məruz qaldığı xüsusi təhlükəli yoluxucu xəstəliklər.
8. Texnogen xarakterli fövqəladə hadisələrin təsnifatı.
9. Hidrodinamik qəzalar.
10. Sosial-siyasi xarakterli fövqəladə hadisələr.
11. Nüvə zədələnmə ocağı və onun xarakteristikası.
12. Kimyəvi və bioloji zədələnmə ocağı onun xarakteristikası.
13. FH-da proqnozlaşdırmanın əsas anlayış və tərifləri.
14. Monitorinq sistemləri.
15. Proqnozlaşdırmanın məqsədi və onun tətbiqi sahələri.
16. Proqnozlaşdırıcı sistem.
17. Proqnozlaşdırıcı sistemə qoyulan tələblər.
18. Proqnozlaşdırma metodları.
19. Evristik proqnozlaşdırma metodu.
20. Texnogen və təbii xarakterli fövqəladə hadisələrin proqnozlaşdırılmasının xüsusiyyətləri.
21. Hidrotexniki qurğularda bəndlərin yarılmalarının proqnozlaşdırılması.
22. Zəlzələlərin proqnozlaşdırılması.

23. Hidroloji təhlükəli halların proqnozlaşdırılmasının ümumi müddəaları.
24. Mühafizə qurlarının təyinatı və təsnifatı.
25. Sığınacaqlar, təyinatı və yerləşdirilməsi.
26. Sığınacaqın əsas otaqları və xarakteristikası.
27. Sığınacaqın yardımçı otaqları və xarakteristikası.
28. Radiasiya əleyhinə daldalanacaqlar və onların xarakteristikası.
29. Sadə daldanacaqlar və onların xarakteristikası.
30. İstehsalat zədələri , peşə xəstəlikləri , onların səbəbləri və təhlili.
31. Meteoroloji şərait və istehsal mühiti.
32. Ventilyasiya sistemləri, havadəyişmə.
33. İdarəetmə prosesi barədə ümumi anlayışlar.
34. İdarəetmə sistemi haqqında ümumi anlayışlar və sistemin tərifli.
35. İdarəetmə sisteminə verilən tələblər.
36. Respublika və regional səviyyələrin idarəetmə orqanları.
37. Qərarın yerinə yetirilməsinə nəzarət.
38. FH-da dayanıqlıq anlayışı və onun mahiyyəti. İstehsalat sahələrinin və obyektlərin yerləşdirilməsi prinsipləri.
39. İstehsalat sahələrinin və obyektlərin yerləşdirilməsi prinsipləri.
40. Təhlükə potensialı texnologiyalarda və istehsalatda təhlükəsizliyin təmin edilməsinin əsasları.
41. Obyekt dayanıqlığının prinsipləri.
42. Obyektin işinin dayanıqlığına təsir göstərən amillər.
43. Obyekt işinin dayanıqlığının artırılması istiqamətləri.
44. Obyektlərin planlaşdırılmasına qoyulan tələblərin mahiyyəti.
45. Fəhlə və qulluqçuların mühafizəsi sisteminin qiymətləndirilməsi.
46. İkinci dərəcəli zədələyici amillərin təsirinə qarşı obyektin dayanıqlığı.
47. Təbii mənşəli FH-ra qarşı mühəndis-texniki tədbirlər Şəhərlərin yaşayış məntəqələrinin və obyektlərin daşqınlardan mühafizəsi.
48. Əhalini radiasiyadan və kimyavi mühafizə.
49. Təhlükələr barədə xəbər və siqnalların verilməsi.

50. Adamların sanitariya təmizlənməsi.
51. Cinayət və cinayətkar fəaliyyət.
52. Ekstremal vəziyyətdə cinayətkarlıq və onun qarşısının alınması.
53. Konfliktologiyanın mahiyyəti, tarixi və inkişaf mərhələləri.
54. Konfliktin növləri.
55. FH-da mülki müdafiənin rolu və vəzifələri.
56. FH-da əhalinin mühafizənin əsas prinsipləri və üsulları.
57. FH-da əhalinin köçürülməsi.
58. Qəza xilasetmə və digər tarixəsalınmaz işlər /QX və DTİ/ aparılma qaydaları və üsulları.
59. Fərdi mühafizə və tibbi fərdi mühafizə vasitələri.
60. Şəxsiyyətin psixologiyası və inkişaf xüsusiyyətləri.
61. Texnoloji proseslər, onların işlənməsi zamanı təhlükəsiz iş şəraitinin yaradılmasının əsas istiqamətləri.
62. Texnoloji proseslərin mexanikləşdirilməsi.
63. Radioaktivliyin təbii və antropogen mənbələri.
64. Radioaktiv tullantıların yaranma mənbələri.
65. Radioaktiv tullantıların insan və ətraf mühitə təsiri.
66. Radioaktiv tullantıların ətraf mühitdən izolə edilməsi metodları.
67. Şüalanma zamanı udulan dozanın qiymətləndirilməsi. Doza gücü
68. İqlim dəyişmələri nəticəsində yaranan təbii fəlakətlər
69. Azərbaycanada həyata keçirilən neft-qaz layihələrinin təhlükəsizlik sistemləri
70. İnşaat materiallarında radiasiya və kimyəvi risklərin qiymətləndirilməsi

Ə d ə b i y y a t

1. H.O.Ocaqov «Radioekologiya». Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı 2011.
2. Ocaqov H.O., Fövqəladə halarda həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi. Bakı-2010.397 səh.
3. Ocaqov H.O., Nağıyev. N.T., Muxtarov .R.M ,Mülki müdafiə Bakı -2011. 397 s
4. H.O.Ocaqov., Q.N. Hacımətov, Fövqəladə halların monitorinqi və proqnozu, Bakı 2005. 234s.

5. H.O.Ocaqov.Fövqəladə hallarda iqtisadiyyat obyektlərinin dayanıqlığı, Bakı 2005,197s.
6. H.O.Ocaqov Mülki müdafiənin mühafizə qurğuları Bakı 2008.
7. H.O.Ocaqov. Fövqəladə hallarda təhlükəsizlik (Defensiologiya) Bakı-2006 səh.367.
8. H.O.Ocaqov,S.A.Səbzəliyev.Əhalinin fəvqəladə hadisələrdən mühafizəsi. Bakı 2003, səh72. Dərs vəsaiti. I kitab.
- 9.H.O.Ocaqov,S.A.B.T.Bəkirov.Səbzəliyev. Əhalinin fəvqəladə hallardan mühafizəsi. Bakı 2003, səh78. Dərs vəsaiti. II kitab.
10. Bayramov Ə. S., Əlizadə Ə. Ə. Psixologiya. Bakı, 2003.
11. Məmmədova O.M., Qafarov E.K, Hümbətov M.O.Əməyin mühafizəsi fənnindən laboratoriya işləri.
12. “Texnoloji proseslərin təhlükəsizliyi” Bakı – 2017, M.O.Hümbətov.
13. A.M.Əzizov Əməyin mühafizəsi, Bakı 2006, 222səh.
14. H.O.Ocaqov Fövqəladə halların idarə olunması B-2011.
15. Ocaqov H. O. Nağıyev R.T. “Konfliktlər və kriminal xüsusiyyətli fəvqəladə hadisələr”. Bakı – 2014.407 səh.
16. Ocaqov H.O., Hacıyev A.İ.Sabitliyi pozan amillər və onların nəticələrinin xarakteristikası. Bakı-2003. 189 səh.